

Co tractan auters chantuns lur minoritads?

Friburg, Berna ed il Vallais possedan fitg differents artitgels da linguas

■ **(anr/vi) Entant ch'il Vallais menziunescha en sia constituiziun las linguas be cun duas construcziuns, deditgescha il chantun Berna gist trais artitgels a sia minoritad. Ed il chantun da Friburg ha francà il principi territorial.** Ils Vallesans tegnan curt lur prescripziun davart las linguas. En duas construcziuns decleran els il tudestg ed il franzos sco linguas uffizialas. Plinavant è il principi da l'egualitad dad omaduas linguas francà en la constituiziun. La constituiziun dal Vallais deriva dal 1907. En il chantun biling vala ni il tudestg ni il franzos sco clera minoritad. Omaduas linguas èn repartidas ulivamain en las duas parts dal chantun.

Friburg cun minoritad tudestga
Il 1990 ha la populaziun decidi ch'in nov artitgel da linguas vegn integrà en la constituiziun. Quest artitgel definescha il tudestg ed il franzos sco linguas uffizialas. Il diever da questas linguas en las differentas vischnancas vegn dentant reglà tenor il principi territorial. Uschia definescha mintga vischnanca sia lingua uffiziala.

Per la minoritad tudestga è quest artitgel stà a sias uras in progress, damai ch'ella ha survegnì il medem status sco la lingua franzosa. Ma era la popula-

ziun franzosa ha demussà simpatia cunzunt pervi dal principi territorial. Cunzunt ils Friburgais da lingua franzosa teman la germanisaziun. Cun il principi territorial quintan els far frunt a questa tendenza.

Interpretaziun severa

Stephan Dillier, giurist tar il chantun da Friburg, di dentant ch'i saja fin uss betg grategià dad era definir vischnancas bilinguas. Tscherta glied crai ch'il principi territorial na laschia betg tiers vischnancas bilinguas. Dillier lascha sentir ch'el n'è betg daltut d'accord cun questa interpretaziun severa.

Ils Friburgais tudestgs avessan gugent che la citad da Friburg vegniss declarada sco vischnanca bilingua. Fin uss tutga la citad dentant tar il territori tudestg.

Berna ha blers detagls

Il chantun Berna fa cun gist trais artitgels constituiziunals la pli gronda reverenza vers sia pitschna minoritad franzosa. En ils trais artitgels vegn sa dà breigia da fixar cler è net ils dretgs da minoritads linguisticas, culturalias e regionalas (artitgel 4).

Il territori dal Giura bernais vegn gia definì en la constituiziun (artitgel 5). Uschia han ils districts Courtelary, Moutier e La Neuville ina posiziun speziala. Quella lubescha al Giura bernais da mantegnair sia lin-

gua e cultura e garantescha ina participaziun activa a la politica chantunala. Plinavant stà scrit ch'il chantun promovia ils lioms tranter il Giura bernais ed il rest dal chantun.

Clers cunfins

Ma cun quai n'èsi anc betg ditg tut: La constituiziun bernaisa determinescha schizunt las linguas uffizialas en las vischnancas (artitgel 6). Primo, vala il franzos ed il tudestg sco linguas uffizialas chantunals. Sco segund vegn era definì las linguas uffizialas en las vischnancas. Per il Giura bernais è quai il franzos. Per il district da Biel èsi omaduas linguas ed en las autras vischnancas è tudestg la lingua uffiziala. Il davos è confermà anc expressivamain: «A las autoritads ch'èn responsablas per l'entir chantun po mintgin sa drizzar en la lingua uffiziala ch'el giavischa.»